

О. ПОПОВА

Культурологічний підхід у системі професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах полікультурного середовища

УДК 378+81'25+81'246.3=581=111=161.2=161.1+371.13

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Олександра Попова

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Alex-Popova@yandex.ru

Анотація. Стаття присвячена методологічним аспектам професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах полікультурного середовища. У роботі проаналізовано сутність наукових підходів до вирішення зазначеної проблеми; визначено педагогічний феномен «культурологічний підхід» та його структуру; специфіковано основні маркери актуалізації культурологічного підходу у системі професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах полікультурного середовища (національно-культурна спадщина, етно-ментальність, національно-маркована соціокомунікація, лінгвокультурологічне тло представників України, Китаю, Великої Британії / США). Автор деталізує зміст складових культурологічного підходу в навчальному аспекті: запропоновано тематику кожного компоненту досліджуваної проблеми. Серед перспектив подальших досліджень виокремлено створення системи вправ культурологічної спрямованості та розробка низки позааудиторних заходів, що сприяють розвитку культурологічної обізнаності майбутніх перекладачів китайської мови.

Ключові слова: професійно-мовленнєва підготовка; культурологічний підхід; перекладачі китайської мови; національно-культурна спадщина; етно-ментальність; національно-маркована соціокомунікація; лінгвокультурологічне тло.

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-РЕЧЕВОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЫ

Александра Попова

кандидат педагогических наук, доцент кафедры перевода и теоретической и прикладной лингвистики Государственного заведения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»

Alex-Popova@yandex.ru

Аннотация. Стаття посвящена методологічним аспектам професійно-речевої підготовки будучих перекладачів китайської мови в умовах полікультурної середовища. В роботі проаналізована сутність наукових підходів до вирішення означеної проблеми; дано визначення педагогічному феномену «культурологічний підхід» і описана його структура; специфіковані основні маркери актуалізації культурологічного підходу в системі професійно-речевої підготовки будучих перекладачів китайської мови в умовах полікультурної середовища (національно-культурне насліддя, етно-ментальність, національно-маркована соціокомунікація, лінгвокультурологічний фон представителів України, Китаю, Великої Британії / США). Автор деталізує зміст складових культурологічного підходу в освітньому аспекті: запропонована тематика кожного компонента досліджуваної проблеми. Серед перспектив подальших досліджень виділено створення системи вправ культурологічної спрямованості і розробка серії внеаудиторних занять, що сприяють розвитку культурологічної свідомості будучих перекладачів китайської мови.

Ключевые слова: професійно-речева підготовка; культурологічний підхід; перекладачі китайської мови; національно-культурне насліддя; етно-ментальність; національно-маркована соціокомунікація; лінгвокультурологічний фон.

CULTUROLOGICAL APPROACH WITHIN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL SPEECH TRAINING TARGETED TO THE FUTURE TRANSLATORS OF CHINESE UNDER CONDITIONS OF A POLY CULTURAL ENVIRONMENT

Oleksandra Popova

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Translation,
Theoretical and Applied Linguistics Department, South Ukrainian National
Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

Alex-Popova@yandex.ru

Abstract. The article is devoted to some methodological aspects of professional speech training targeted to the future translators of Chinese under conditions of a polycultural environment. The essence of scientific approaches aimed at solving the designated problem is analysed. The notion “methodological approach” is interpreted as a thematically conditioned, scientifically grounded and practice-oriented aggregate of means and devices facilitating optimization of the general process of the professional speech training targeted for the future translators of Chinese; one of its (training) methodological guidelines; a leading vector of the pursued pedagogical research. The pedagogical phenomenon “culturological approach” is defined; its structure is described. The culturological approach to teaching both mother tongue and a foreign language within the orientalist’s training is considered to be the combination of specific educational material (containing ethno-cultural information) and the linguistic one. There are singled out the main markers (national and cultural heritage, ethno-mentality, nationally marked socio-communication, linguoculturological background of the people representing Ukraine, China, Great Britain / the USA) of the actualization of the culturological

approach within the system of professional speech training targeted to the future translators of Chinese under conditions of a polycultural environment.

The author specifies the conditions enabling an effective realization of the cultural-polyethnic component of the professional speech training targeted to the future translators of Chinese, they are: 1) to create special conditions for students facilitating better understanding and comprehension of their nation, the Chinese people, the people of the U.K. (the USA); to master spiritual treasury of the Ukrainian, Chinese and British (American) cultures; 2) to create simultaneously conditions facilitating better understanding and comprehension of the culture of the people minorities who co-reside on the territories of the mentioned countries; 3) to create special conditions for contrastive acquaintance with cultures of the peoples of the world in diachrony and synchrony.

The elaboration of a system of culture-oriented exercises alongside with a series of extra-class events facilitating the development of the future translators-orientalists' cultural awareness are considered as the perspectives of further research.

Key words: professional speech training; culturological approach; translators of Chinese; ethno-mentality; nationally marked socio-communication; linguoculturological background.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сьогодні фундаментом процесу гуманізація освіти є культура людини. Політико-економічні події в Україні, сучасні зміни в суспільному розвитку та еволюція вітчизняної мовної та професійної освіти дозволяють характеризувати сучасний період як етап відродження абсолютних цінностей і культури наших співвітчизників.

Саме культура інтегрує в собі науку й освіту, мистецтво, мораль, уклад життя та світогляд. Комплекс спеціальних гуманітарних наук (культурологія, етнографія, культурна антропологія, соціологія, психологія, історія) сприяє формуванню культурологічного світогляду особистості, тому зміст «культуророспрямованої» освіти визначає ціннісні орієнтири майбутнього фахівця.

У педагогіці вищої школи існують різні методологічні засади реалізації означеного підходу, тому виникає проблема коректного відбору педагогічного інструментарію для здійснення певного виду професійної підготовки.

Формулювання цілей статті. З огляду на зазначене, специфікуємо мету статті – визначити основні методологічні підходи, що уможливають успішну професійно-мовленнєву підготовку майбутніх перекладачів китайської мови в умовах полікультурного середовища. Досягненню мети сприяє розв'язання таких завдань: 1) визначити структуру педагогічного феномена «культурологічний підхід»; 2) специфікувати основні маркери

актуалізації культурологічного підходу у системі професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах полікультурного середовища.

У зачаткованому дослідженні «методологічний підхід» розуміємо як тематично зумовлену, науково обґрунтовану та практично спрямовану сукупність способів і прийомів, що використовуються задля оптимізації загального процесу професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови; один із її (підготовки) методологічних орієнтирів; провідний напрям зачаткованого педагогічного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними засадами культурологічного підходу до мовної освіти слугували здобутки зарубіжних та вітчизняних учених з таких галузей: соціолінгвістики (О. Ахманова, І. Бодуен де Куртене, Ю. Дешерієв, М. Коен, П. Лафарг, А. Мейє, Л. Нікольський, Є. Поливанов, Л. Якубинський та ін.); лінгвокультурології (Є. Верещагін, Д. Гудков, В. Гумбольдт, П. Донець, В. Костомаров, В. Маслова, І. Ольшанський, О. Потебня, Е. Сепір, О. Селіванова, Ю. Степанов, В. Телія, С. Тер-Минасова та ін.); етнолінгвістики – антропологічної лінгвістики та лінгвістичної антропології – (Ю. Апресян, Н. Арутюнова, К. Батурина, А. Вежбицька, А. Герд, В. Жайворонок, В. Кононенко, Б. Уорф, Г. Хойер, А. Шмельова та ін.); психолінгвістики (В. Белянін, Л. Блумфільд, Т. Гарлі, Н. Горелов, О. Залевська, С. Засекін, І. Зимня, Ю. Караулов, Г. Колшанський, В. Красних, О. Леонтєв, Дж. Осгуд, А. Шлейхер та ін.); теорії міжкультурної комунікації (Ф. Бацевич, А. Вежбицька, Г. Єлізарова, О. Садохін, А. Соколов, Ю. Серебрякова, С. Тер-Минасова, Е. Холл та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах полікультурного середовища передбачає застосування специфічного матеріалу етнокультурної спрямованості в поєднанні з мовним як детермінанти культурологічного підходу до навчання мови (як рідної, так й іноземної).

У наш час, коли Україна активно інтегрує до світового простору та набуває статусу незалежності, розширення міжнародних зв'язків як з країнами Заходу, так і країнами Сходу відбувається завдяки уніфікації та інтернаціоналізації суспільно-політичного життя засобами іноземної мови. Прагматика сучасного вивчення іноземної мови (іноземних мов) полягає в

зближенні українського народу з культурою відповідного народу, оволодінні іншомовною культурою та засвоєнні універсальних духовних цінностей. З огляду на означений процес вважається доцільним упроваджувати в професійно-мовленнєву підготовку майбутніх перекладачів китайської мови специфічні лінгвокраїнознавчі аспекти з таких сфер Китаю, Великої Британії (США), як-от: фольклор; історичні, географічні, політичні, філософські, суспільно-політичні реалії порівняно з Україною.

Саме лінгвокраїнознавчі компоненти сприяють успішному входженню в професію з погляду мовного відтворення країнознавчого матеріалу та гармонійному розвитку особистості майбутнього фахівця перекладу. Отже, йдеться про методику поєднання країнознавчих знань із вивченням іноземної мови, теоретичне обґрунтування якої висвітлено в дослідженнях зарубіжних учених (Ч. Гейтскел (Ch. Gaitskell), А. Дафф (A. Duff), А. Мелей (A. Maley), Р. Мильруд, Ж. Морсер, Г. Хаммерлі (H. Hammerly), Г. Фішер, А. Флієр та ін.) та вітчизняних науковців (К. Андрейчина, Є. Верещагін, Л. Воскресенська, Т. Зюзіна, К. Іванова, В. Костомаров, В. Лихвар, Є. Подольська, Ю. Прохоров, С. Ремізова та ін.) [1; 4; 7].

За результатами лінгводидактичних досліджень у галузі культурологічного підходу до мовної освіти акцентуємо на взаємозалежності та взаємодоповнюваності його інтегральних компонентів: лінгвокраїнознавчого, лінгвокультурологічного, етнографічно-комунікативного та соціокультурного [2; 3; 5; 6].

Одним із провідних підходів у парадигмі методологічних орієнтирів професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів-східнознавців обираємо культурологічний підхід, який інтерпретуємо як багатофункціональний механізм формування міжкультурної компетенції майбутнього перекладача як полікультурної мовної особистості в межах робочих мов через співвивчення рідної та іноземної (іноземних) мов і культур етносоціумів, що мешкають на територіях цих країни.

Переломлюючи вектор культурологічної спрямованості започаткованого дослідження в площину соціокультурних реалій України, виокремлюємо культурний конструкт за такими детермінантами: культурно-поліетнічний; художньо-естетичний; духовно-моральний.

Відзначимо доцільність дотримання прогресивних світових доктрин у галузі культурології та педагогіки.

Задля реалізації культурно-поліетнічного компонента професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови пропонуємо:

- 1) створити умови для пізнання та засвоєння цінностей свого народу, народу Китаю, народу Великої Британії (США); оволодіти духовними скарбами української, китайської та британської (американської) культури;
- 2) паралельно створити умови для ознайомлення та розуміння культури народів, що співмешкають на територіях значених держав;
- 3) створити умови для порівняльного ознайомлення з культурами народів світу в діахронії та синхронії;

Художньо-естетичний орієнтир підготовки передбачає:

- 1) створення умов для оволодіння «золотим фондом» художньої культури людства крізь порівняльну призму художньої спадщини України, Китаю, Великої Британії (США);
- 2) створення умов для коректного декодування та опанування мови мистецтв з урахуванням національної специфіки;
- 3) створення умов для формування художніх інтересів та розвитку творчого потенціалу майбутніх перекладачів-полілінгвів;
- 4) створення умов для безпосереднього доступу до творів світового та конкретно національного мистецтва, духовного зіткнення та проникнення в глибину задуму автора експонатів світового мистецтва в навчальному процесі; розвитку здатності бути читачем-, глядачем- та слухачем-інтерпретатором творів мистецтва у світовому і конкретно національному масштабі.

Духовно-моральний вектор спрямований на:

- 1) формування толерантного ставлення до конфесійних преференцій носіїв рідної та іноземної мови, релігійного різноманіття світу;
- 2) формування моральної свідомості полілінгвіста: деталізація розуміння моральних етноконцептів, національних принципів, ідеалів, ієрархії цінностей у контексті України, Китаю, Великої Британії (США);
- 3) розвиток моральної перцепції в процесі пізнання мистецтва.

Лінгвістичний конструкт у культурологічному підході до професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови охоплює їхні мовні здатності відтворювати набуті культурологічні знання

державною (українською), рідною (українською, російською) та іноземними мовами (китайською, англійською) на всіх лінгвістичних рівнях (фонологічному, лексичному, морфологічному, синтаксичному) із збереженням стилістики культурологічно-маркованого дискурсу та дотримуючись міжкультурно-комунікативного етикету.

Іншими словами, культурологічний підхід передбачає органічну інтеграцію лінгвістичних та культурологічних (нелінгвістичних, екстралінгвістичних) фактів у процесі навчання іноземної мови, теорії і практики перекладу у форматі контрастивно-порівняльного оцінювання набутих раніше знань про рідну країну із знаннями про країну, мова якої вивчається, тобто Китаю і Великої Британії (США).

Висновки. Узагальнюємо, культурологічний підхід до професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови охоплює сукупність прийомів і засобів цілісного набуття знань, умінь і навичок культурологічного-лінгвістичного плану, контентними детермінантами якого є національно-культурна спадщина, етноментальність, національно-маркована соціокомунікація та лінгвокультурологічне тло представників України, Китаю, Великої Британії / США.

Гармонійна взаємодія зазначених детермінантів культурологічного підходу до професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови сприяє його цілісній реалізації.

Серед перспектив подальших досліджень виокремлено створення системи вправ культурологічної спрямованості та розробка низки позааудиторних заходів, що сприяють розвитку культурологічної обізнаності майбутніх перекладачів китайської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мильруд Р. П. Порог ментальности российских и английских студентов при соприкосновении культур // Иностранные языки в школе. – 1997. – № 4. – С. 17 - 22.
2. Новейший философский словарь / Сост. А. А. Грицанов. – Мн.: Изд. В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
3. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М.: Издательство "Азъ", 1992. – 660 с.
4. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія: Навчальний посібник / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 288 с.
5. Словарь терминов по общей и социальной педагогике / А. С. Воронин. – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2006. – 135 с.

6. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 6. – С. 521.

7. Флиер А. Современная культурология: объект, предмет, структура // Общественные науки и современность. – 1997. – № 2. – С. 124 - 145.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Milrud, R. P. (1997). Porog mentalnosti rossijskih i anglijskih studentov pri soprikosnovenii kultur [Mentality threshold of Russian and English students within culture contact]. *Inostrannije jaziki v shkolje – Foreign languages at school, Vol. 7*, 82 – 87 [in Russian].

2. Gritsanov, A. A. (1998). *Novejšij filosofskij slovar [New Philosophical Dictionary]*. Minsk : Izd. V. M. Skakun [in Russian].

3. Ozhegov, S. I. & Shvedova, N. Ju. (1992). *Tolkovij slovar russkogo jazika [Explanatory Dictionary]*. Moscow: Az [in Russian].

4. Podolska, Je. A. & Lykhvar, V. D., & Ivanova K. A. (2003). *Kulturolohiia [Culturlogy]*. – Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

5. *Slovar terminov po obschej i sotsialnoj pedagogiki [Dictionary of terms in General and Social Pedagogics]*. – Jekaterinburg : GOU VPO UTU-UPI [in Russian].

6. Bilboroda, I. K. (1970 – 1980). *Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian Language]*. Vol. 6, p. 521. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

7. Flier, A. Sovremennaja kulturologija: object, predmet, struktura [Modern Culturology: Object, Subject, Structure] *Obschestvennije nauki i sovremennost – General sciences and modern*, 2, 124 – 145 [in Russian].